

NA PALAPALA PA‘I HOU ‘IA / REPRINTS

The Alphabet, Honolulu, 1822

‘ŌLELO HO‘OLAUNA / INTRODUCTION

n.b. No ka papa kuhikuhi kumu‘ike, e nānā ka mea heluhelu i ka māhele “Works Cited” ma hope pono mai o kā Albert Schütz ‘atikala noi‘i “Reading between the Lines” ma kēia pukana ho‘okahi o *Palapala*.

Ma ka lā mua o Pepeluali, MH 1822, leka akula ka po‘e mikionali o Hawai‘i nei penei (Missionary letters, ‘ao. 16, O‘ahu):

Hau‘oli nō mākou i ka ha‘i ‘ana aku iā ‘oukou, ma ka P1 mua o Ianuali [ka lā 7], ua ho‘omaka ‘ia ka hana pa‘i puke, a ua ho‘okau ‘ia a‘ela nō ho‘i nā ‘ao‘ao mua ‘ewalu o ka puke a‘o i ka pela ‘ana ma ka ‘ōlelo Hawai‘i [*The Alphabet*] ma nā lima o kā mākou po‘e haumāna, a ‘o kekahi mau kope o ia puke ho‘okahi kā mākou mea e ho‘ouna aku nei i o ‘oukou lā i nānā mai nā lālā Kōmite, he mau mea li‘ili‘i ho‘i e hoihoi ai mai kēia pae‘āina kū i ka pō‘ele‘ele. Ma ka moku hou a‘e ho‘i, lana ko mākou mana‘o e ho‘ouna hou aku i nā kope piha pono me kahi ‘ōlelo mua. ‘A‘ole nui nā puke ma kēia pa‘i ‘ana, he 500 wale nō.

Eia mai kekahi mana‘o hou a‘e i kākau ‘ia e Binamu (Bingham 1847:156):

A nānā mua ka mō‘ī [‘o Liholiho] i ka mikini pa‘i, a kau ‘ia kahi ‘ao‘ao pepa ke‘oke‘o ma loko o ua mikini lā, huki iholā kona lima i ka ‘au. ‘O ka pū‘iwa iholā nō ia o kona na‘au, no ka mea, ‘emo ‘ole ka uhi ‘ia ‘ana o ua pepa nei i nā hua‘ōlelo ma kāna ‘ōlelo pono‘ī.

n.b. For the citations, see the “Works Cited” section following Albert Schütz’s article “Reading between the Lines” in this edition of *Palapala*.

On 1 February 1822, the missionaries in Hawai‘i wrote (Missionary letters, p. 16, O‘ahu):

We are happy to announce to you that on the first Monday of January [the 7th] we commenced printing, and with great satisfaction have put the first eight pages of the Owhyhee spelling book [*The Alphabet*] into the hands of our pupils, copies of which we now transmit to you for the examination of the Committee, and as little articles of curiosity from these dark Isles. By the next conveyance we hope to send complete copies, with a preface. The edition will be small, about 500 copies.

Hiram Bingham provided another view (Bingham 1847:156):

When the king [Liholiho] first examined the press, a sheet of white paper being laid on, he pulled the lever round, and was surprised to see the paper instantly covered with words in his own language.

E like me ka 'ōlelo o luna a'e, ua pa'i 'ia i ia manawa nā 'ao'ao mua 'ewalu wale nō (he 3" x 5" ka nui o ka 'ao'ao, a nui aku a emi mai paha), a laila, ho'okahi mahina ma hope mai,¹ ua pa'i 'ia nā 'ao'ao 'ewalu a'e. Ma Kepakemapa, na ka mea pa'i o ka mikiona, na Elisha Loomis, i ho'omaka i ka lua o ke pa'i 'ana, he 2,000 a 'oi palapala. Ma ka MH 1825, ua pa'i hou 'ia he 61,000 mau kope, ma nā 'ano like 'ole.

'O nā ki'i (i ho'onui 'ia) o nēia palapala li'ili'i, nāna kahi hopena 'ano nui ma ke ola o kānaka o ia au i loko nō o nā 'ao'ao he 'u'uku, kai pa'i 'ia ma nā 'ao'ao o hope iho nei. Ua kilo 'ia ka 'i'o o *The Alphabet* ma ka 'atikala noi'i nona ka inoa 'o "Reading between the Lines: A Closer Look at the First Hawaiian Primer (1822)" na Albert Schütz ma kēia pukana ho'okahi o *Palapala*.

As the letter mentioned, this printing contained the first eight pages (approximately 3" x 5") of the booklet; the second eight pages appeared a little over a month later.¹ In September, the printer, Elisha Loomis, began work on a second edition, this one of 2,000 copies. In 1825, further editions of this work, or similar ones, ran to 61,000 copies.

This small booklet, whose size belies its tremendous effect on the lives of Hawaiians, is reproduced (enlarged) on the following pages. Its content is discussed in the article "Reading between the Lines: A Closer Look at the First Hawaiian Primer (1822)" by Albert Schütz in this issue of *Palapala*.

NOTE

1. Bibliographic details are from Judd, Bell, and Murdoch 1978.

THE ALPHABET:

VOWELS.

SOUND.

<i>Names.</i>	<i>Ex. in Eng.</i>	<i>Ex. in Havaïi.</i>
A a --- â	as in <i>father</i> ,	la—sun.
E e --- a	— <i>tele</i> ,	hemo—cast off.
I i --- e	— <i>marinc</i> ,	marie—quiet.
O o --- o	— <i>over</i> ,	ono—sweet.
U u --- oo	— <i>rule</i> ,	nui—large.

CONSONANTS.

Names.

CONSONANTS.

Names.

B b	be	N n	nu
D d	de	P p	pi
H h	he	R r	ro
K k	ke	T t	ti
L l	la	V v	vi
M m	mu	W w	we

The following are used in spelling foreign words:

F f	fe	S s	se
G g	ge	Y y	yi

2

DIPHTHONGS.

Ae	as in <i>eyes</i> , - - - ac—yes.
Ai	as in <i>aisle</i> , or <i>idol</i> , - - ai—food.
Ao	as <i>a</i> in <i>far</i> , followed closely by <i>o</i> ; ao—bread
Au	like <i>ow</i> in <i>vow</i> , - - - pau—all.
Ei	as in <i>eight</i> , nearly, - - lei—beads.
Eu	as <i>a</i> in <i>late</i> , followed by <i>oo</i> ; weuweu—grass
Ou	as <i>o</i> followed closely by <i>oo</i> ; lakou—they

TABLE I.

LESSON 1.

Ba	be	bi	bo	bu
da	de	di	do	du
ha	he	hi	ho	hu
ka	ke	ki	ko	-ku
la	le	li	lo	lu
ma	me	mi	mo	mu
na	ne	ni	no	nu

3

pa	pe	pi	po	pu
ra	re	ri	ro	ru
ta	te	ti	to	tu
ya	ye	yi	yo	yu
wa	we	wi	wo	wu

LESSON 2.

Double vowels pronounced separately.

Aa	ee	ii	oo	uu
waa	kee	lii	hoo	puu

LESSON 3.

Diphthongal syllables.

Ae	lae	nae	pac	tac
ai	hai	kai	mai	wai
ao	hao	kao	mao	nao
au	mau	nau	rau	wau
ei	lei	nei	pei	rei
eu	heu	peu	teu	wau
ou	kou	hou	mou	tau

4

TABLE II.

Words of one syllable.

Ae	kae	lau	no
ai	kai	lei	pa
ao	kao	lu	pae
au	kau	ma	pai
ha	ke	mai	pau
hae	ki	mau	pe
hai	ko	me	po
hao	kou	mu	pu
hau	ku	na	ta
he	la	nau	tu
ka	lae	nei	wai

TABLE III.

Words of two syllables, accented on the first.

A a	a ka	a mo	a pu
a e	a ke	a mu	a ra
a i	a ki	a na	a re
ai a	a ko	a ne	a ro
a u	a ku	a ni	a ru
au a	a la	a no	a ta
a ha	a le	a nu	a to
a he	a li	a pa	a tu
a hi	a lo	a pe	a va
a ho	a lu	a pi	e a
a hu	a ma	a po	e e

5

ei a	o c	o ra	ha i
ci la	o i	o re	ha o
e hu	o o	o ri	ha u
e te	o u	o ro	hau na
e ve	o ha	o ru	ha hi
i a	o he	o te	ha ka
i e	o hi	o ti	ha ki
i i	o hu	o to	ha ko
i o	o ka	u a	ha ku
i ha	o ke	u ha	ha la
i he	o ki	u hi	ha le
i ho	o ko	u ka	ha lu
i hu	o la	u ki	ha mo
i ki	o le	u ku	ha mu
i la	o li	u la	ha na
i li	o lo	u lu	ha ni
i lo	o lu	u ma	ha no
i mi	o ma	u me	ha nu
i mo	o mo	u mi	ha pa
i mu	o na	u na	ha po
i na	o ne	u ne	he a
i no	o ni	u nu	he c
i nu	o no	u pa	he hi
i pu	o nu	u pe	he hu
i ti	o pa	u pi	he ka
i wa	o pe	u pu	he ku
i wi	o pi	u tu	he le
o a	a pu	ha a	he li

6

he lu	ho ka	ka hi	ki lo
he ma	ho ku	ka hu	ki lu
he mi	ho la	ka ko	ki mo
he mo	ho le	ka la	ki na
he mu	ho lo	ka na	ki no
he na	ho lu	ka ne	ki pa
he va	ho ma	ka ni	ki pi
hi a	ho ni	ka no	ki ni
hi o	ho nu	ka nu	ki wi
hi u	ho pe	ka wa	ko a
hi hi	ho po	ka wi	ko e
hi la	ho pu	ke a	ko i
hi li	hu a	ke e	ko o
hi lo	hu c	ke u	ko u
hi lu	hu i	ke hu	ko ho
hi na	hu ka	ke ko	ko hu
hi ne	hu ki	ke ku	ko ke
hi no	hu la	ke le	ko ko
hi nu	hu li	ke na	ko le
hi pu	hu lu	ke pa	ko lo
hi ti	hu me	ki a	ko lu
hi tu	hu mu	ki i	ko me
ho a	hu na	ki ha	ko mi
ho e	hu ne	ki he	ko mo
ho i	ka a	ki hi	ko na
ho o	ka u	ki ke	ko pe
ho u	ka ha	ki ki	ku a
hou po	ka he	ki ko	ku e

ku i	le pa	lo nu	ma mo
ku u	le pe	lo pi	ma na
ku he	le ve	lu à	ma no
ku hi	li a	lu u	ma nu
ku ko	li o	lu he	ma pu
ku ku	li u	lu hi	ma ro
ku la	li ha	lu ku	ma wa
ku li	li hi	lu pi	me a
ku lu	li ke	lu na	me o
ku mu	li ki	lu nu	me ha
ku na	li ko	ma a	me ko
ku nu	li ma	ma e	me lu
ku pu	li mu	mai a	me ne
lau la	li no	mai hi	me ri
la ka	li pi	mai ta	mi o
la ko	lo a	ma o	mi hi
la lo	lo i	ma ha	mi ki
la ni	lo u	ma hi	mi ko
la pa	lo ha	ma hu	mi na
la pu	lo he	ma ka	mo a
la ve	lo hi	ma ke	mo e
le a	lo ko	ma ki	mo o
le e	lo li	ma ko	mo ho
le o	lo lo	ma la	mo ku
le ha	lo ma	ma le	mo li
le hu	lo mi	ma li	mo mi
le le	lo na	ma lu	mo ni
le lo	lo no	ma ma	mu a

8

mu u	ne ma	nu ku	pe lu
mu ku	ne mo	nu nu	pe no
mu le	ne no	pa a	pe nu
mu mu	ne pu	pa c	pe pe
mu ri	ne va	pa i	pi a
na e	ni u	pa o	pi i
nai a	ni hi	pa ha	pi o
nai o	ni ho	pa hi	pi ha
na o	pi ni	pa hu	pi he
na u	po a	pa ku	pi hi
na ho	no e	pa la	pi ko
na hu	no o	pa le	pi li
na ka	no u	pa li	pi lo
na ku	no ho	pa lo	pi pi
na lo	no hu	pa lu	po i
na lu	no ko	pa na	po o
na mu	no lu	pa ne	po u
na na	no na	pa ni	po he
na ne	no ni	pa pa	po ho
na ni	no no	pe a	po hu
na pa	no pa	pe e	po ka
na pe	no pu	pe o	po ke
ne e	no wa	pe u	po ki
ne u	nu a	pe ha	po la
ne he	nu i	pe hi	po li
ne hu	nu u	pe hu	po ni
ne ko	nu ha	pe ku	po no
ne le	nu ka	pe le	po po

9

po wa	ro no	to i	we he
pu a	ru a	wa a	we hi
pu e	ru li	wa e	we la
pu u	ru na	wai u	we lo
pu hi	ru nu	wai ho	we lu
pu ka	tau a	wai wai	we mi
pu ke	tau la	wa u	we na
pu ku	ta bu	wa ha	wi i
pu la	ta hi	wa he	wi u
pu le	ta pa	wa hi	wi ki
pu lu	ta ro	wa ho	wi la
pu na	tu ha	wa le	wi li
pu ni	ti po	wa li	wi lu
ro a	ti tu	wa wae	wi ni

TABLE IV.

First exercise in reading.

E hele mai oe.

E noho marie oe i loko o ka hale.

E hana pono, a ore hana heva iti.

E hoo lohe i ka mea a ko kumu i i mai la.

TABLE V.

Words of two syllables, having no certain distinction of accent.

A a	ao ao	au hao	a he
ae o	au au	au we	a ke

10

e i	hei au	lu ai	pa lau
ou kou	ho ho	mae mae	pa pa
u pa	ho mai	mai au	pe la
u pe	hu hu	mai tai	pe ne
ha ai	kau lai	ma o	pi nai
hae hae	ka kou	ma ma	po ai
hai hai	ka ku	ma nei	po po
hau hau	ke ke	nae nae	pu o
ha ha	la au	nai nai	pu ha
ha nai	lau lau	nao nao	pu pu
ha pai	la la	na na	ra nai
he i	la kou	ne ne	wa wa

TABLE VI.

Words of two syllables, accented on the second.

Ai e	u pe	hi nai	ma nao
a ha	ha hai	ho ai	ma no
a nae	ha hau	ho ha	na au
a nei	ha ke	ho lo	na lia
a no	ha mau	ho tu	na na
o mau	ha na	ki be	ni au
o pa	ha nau	ku lai	ni nau
u ha	ha lau	ma kau	pa pai
u ka	hi hi	ma mae	pi lau

11

TABLE VII.

E hele ana oe ihea?
 Hele ana au i ke Heiau.
 Manao i ka la tabu, o ke Akua.
 E hele mai kakou e pule i ke Akua:
 Oia no ka maitai roa.
 E makau kakou ia Iala:
 Oia no ke Akua nui roa.

TABLE VIII.

Words of three syllables, accented on the second.

A a a	a o he	a li a	i kai ka
a a e	a o no	a li ma	i ki ki
a a hu	a o re	a lu a	i li o
a a ki	au he a	a pa na	i mai le
a a ko	au mo e	a na na	i nai na
a a la	au pu ni	a ro ha	i ni ki
a a lu	a ha a	e a ki	i no a
a a ma	a he a	e a lu	o o pa
a a pa	a hi tu	e ka li	o o pu
a a pu	a ka hi	e nu he	o hi a
a a wa	a ke a	i a ko	o hu le
ai ka ne	a ko lu	i o le	o ka a
a i wa	a ku a	i he a	o le a

12

o le lo	hi na lo	ki lo hi	ma ma o
o le na	ho a na	ke ko ke	ma ma lu
o mo le	ho a wi	ko ko lo	ma ne o
o no hi	ho i ke	ko lo a	ma ni ni
o pa la	ho ho la	ko ro he	ma wai na
o pu u	ho ho nu	ko na li	mo a na
u a hi	ho ka nu	ko na ne	mo e na
u u ku	ho lo i	ku o no	mo mo ku
u u mi	ho nu a	ku ki ni	mo mo na
u ha ne	ho pu pu	ku ku i	mu ki ki
u ha lu	ho wa ha	ku ku lu	mu ma hu
u hi ni	hu hu ki	ku ku ni	mu mu ku
u ka li	ka u we	ku li na	na e le
u la na	kai kai na	la la ne	na hi li
u mi ki	kau lu a	lo a a	na ke ke
u ne a	kau ma ha	lo i hi	na lu lu
u na hi	ka hi ko	ma o na	na na hu
u pe na	ka hi li	ma ha na	ni ni ni
u wa la	ka hu na	ma hi na	pa a ne
ha a wi	ka ka ka	ma ho la	pa i na
ha ha na	ka le pa	ma ka na	pa he e
ha ku i	ka lu a	ma ka ni	pa he lo
ha ma ma	ka na ka	ma ki lo	pa ka a
he a ha	ka ne a	ma ko le	pa ke ke
he a lu	ke i ki	ma ko lu	pa ko le
he he na	ki a ha	ma ku na	pa lu a
he ki li	ki ke ke	ma lo lo	pa lu le
he le lo	ki ko ko	ma lu a	pa pa le

13

pu pa pa	pi pi li	po lo li	pu li ki
pe a hi	po i na	pu a a	pu na na
pe he a	po ha ku	pu e o	pu pu ka
pe pe hi	po hi na	pu e hu	wa hi e
pi la li	po ho o	pu i wa	wa hi ne

TABLE IX.

UA olioli au, i ka olelo mai a lakou ia'u, E hele
kakou i loko o ka hale o Iehova.

E malama kakou i ke pono a ke Akua:

Oia no ke Akua nui o ka lani.

Oia no ko kakou mea i ola'i.

I nui ko manao i ka la o ke Akua.

I nui ko makau i ke Akua nui.

I nui ko hoolono i tanawai hemolele a Iehova.

TABLE. X.

*Words of three syllables, having a slight accent on the
first, and the full accent on the third.*

A ka mai	he le lei	ma na ka	pe pei ao
a la la	ho pu pu	mo lo wa	po lo lei
a po po	ka pu ai	mu li wai	pu na wai
ha ka ka	ko ho la	ne hi ne	ta na wai
ha la wai	lu a wai	pe le leu	ti po pou

14

TABLE XI.

MAI ke kumu mai i hanaia e Iehova ka lani a o ko honua.

Aore oau e ike ia Iehova, aka o Iehova ke ike ia'u.

Iehova aia no i loko o ka lani, ina no i na motu a puni.

Iesu Kraist keiki maitai na ke Akua, i make no i ke kina o kakou.

E pule kakou ia Iehova, a e makemake kakou i kana olelo.

Ke Akua makemake i kanaka maitai, a o kanaka maitai he aroha i ke Akua.

I mai la ke Akua, "E nana mai ia'u i ola oukou, pau roa kalau o ko honua, aka oau no ke Akua, aohē me e ae."

TABLE XII.

Words of four syllables, accented on the first and third.

A hi a hi	a mu a mu	a va hi a
a ki a ki	a ni a ni	a va ke a
ā ka a ka	a no a no	e ka e ka
a la ka i	a po a po	e le e le
a lu a lu	a pu a pu	i li hu ne
a mo a mo	a va a va	i li ko le

15

i pu a la
o o le a
o li o li
o la o lu
o pe o pe
u ku le le
u ma u ma
u me u me
u mi u mi
u wa u wa
ha a ha a
ha na pi lo
ha no ha no
ha nu ha nu
he e na ru
li i li i
he le u ma
he mo le le
hi da hi da
hi nu hi nu
ho e u li
ho o lo he
ho o me a
ho o pi li
ho o wa li
ho he wa le
ho lo ho lo
ho lo wa a

ho pu i ho
hu mu hu mu
ka la ka la
ka ma li i
ka ni ka ni
ke e ke e
ki i ki i
ki ni ki ni
ko o ko o
ku e ku e
ku i he va
ku i ma ka
la hi la hi
la le la le
le a le a
le he le he
le hu le hu
li hi li hi
li ma nu i
ma hi o le
ma ka ma ka
ma li hi ni
ma li ma li
ma na ma na
me ha me ha
me le me le
mi li mi li
mi na mi na

mi no mi no
mi ti o e
mo a ta ta
mo ko mo ko
na he na he
ni hi ni hi
ni ho mo le
no o no o
no lu no lu
pa hu pa hu
pa la pa la
pa lu pa lu
pa pa li na
pa pa wa ha
pe la pe la
pi i pi i
pi li ki a
pi ni pi ni
po e po e
pu u pu u
pu ka pu ka
pu na he le
pu na he lu
pu ni pu ni
ti e ti e
tu hi tu hi
we lu we lu
wi ni wi ni

TABLE XIII.

A o Iesu Kraist ka hiapo a ka Makua a ke Akua.

Iesu Kraist he Akua no kanaka maitai.

Oia no ka i hooku a kanaka.

Iho mai kela e hea i kanaka kina e mihi.

I hele mai kela i lalo nei e make i ola kanaka kina.

I hele mai kela i ka lono i tanawai a kona Makua,
a hana'i kela i makemake nona.

Abonui wale ia i ke ao ia kakou i akaka ko kakou
ola, a i haawi ia kakou mai ka heva nui.

I hoomake kela no kakou.

Ai Ierusalem kahī pepehi ai o Iesu Kraist a ka-
nuwaiho no i loko o kepao.

Po akolu i lalo o ka lepo oia no; a ala hou mai.

Hookahi iako la ona i ike'a e lalo nei, mai ke ola
hou ana mai.

Hoi ai i luna i ka lani i kona wahi no manua.

Koko ke e hoi i luna i ka lani, Iesu Kraist hele aku la
i na haumana ana, a i aku ia lakou la, e,
"Pau aenei ka mana, i loko o ka lani a o ko
honua, i haawi ia mai ia'u.

E hele oukou, e ao a pau na motu.

E hele oukou i na motu a puni, a e hai i ka olelo hou
maitai a ke ola.

E hai aku ia lakou i ke aroha make a Iesu Kraist;
Baptize ia lakou i loko o ka inoa o ka Makua,
a o ke Keiki, a o ka Uane Hemolele e